

سر آغاز هر نامه نام خداست

که بی نام او نامه یکسر خطاست

درس یازدهم

نام و نام خانوادگی: سکینه سلامی

پایه یازدهم

نام دبیر: سرکار خانم سیاه سروی

سال تحصیلی 99-1400

حکومت جامعہ و اقتصاد در عصر مغول-تیموری

مغولان

• عامل اتحاد آن ها

اقدامات سیاسی و نظامی و حقوقی چنگیز (تموچین)

• نژاد

دسته هایی از قبایل زرد پوست

• عامل هجوم آن ها به ایران

نظامی و توسعه طلبانه؛ مغولان از نظر فرهنگی، دارای پیشینه مهمی نبودند، بنابراین هجوم آن ها به ایران فاقد ماهیت فکری و فرهنگی بود

• عامل هجوم آن ها به دیگر سرزمین ها

تامین معاش؛ به علت شرایط نامساعد طبیعی علت مذکور از جمله علل حمله به ایران نیز بود

موج اول حمله مغولان در ابتدای
قرن 7ق، با فرمان چنگیز خان انجام
گرفت و شش سال طول کشید

پیامد اختلاف سیاسی خوارزمشاهیان با عباسیان

تفرقه و تضعیف قدرت جهان اسلام

غفلت محمد خوارزمشاه از مغول

بهانه حمله چنگیز خان

کشتار بازرگانان
اعزامی وی در شهر
اترار

پیامدهای حمله مغولان

اسارت صنعتگران
و هنرمندان

ویرانی شهرها

کشتار جمعیت

زوال اقتصاد کشاورزی

مهاجرت مردم

تعطیلی مراکز علمی ← نابسامانی ایران

موج دوم حمله مغولان به ایران

حدود 30 سال بعد، موج دیگری از حملات به فرماندهی هلاکو خان (نوه چنگیز) صورت گرفت و به تاسیس حکومت ایلخانان انجامید.

ایران در عهد ایلخانان

ایلخان به معنای خان تابع است و حکومت ایلخانی به حکومت تاسیس شده توسط هلاکو خان در ایران گفته میشود.

نکته : حکومت ایلخانی پس از تسلط مغولان بر ایران تشکیل شد.

اقدامات هلاکوخان

لشکرکشی به ایران

- نظم بخشیدن به قلمرو مغولان

- گسترش فتوحات در غرب

از بین بردن حکومت بنی عباس

- با تسخیر بغداد و کشتن خلیفه عباسی

از بین بردن قدرت اسماعیلیان

- با گشودن قلعه های مستحکم آنان

یورش به شام

- نتیجه ان شکست از مملوکان مصر در عین جالوت

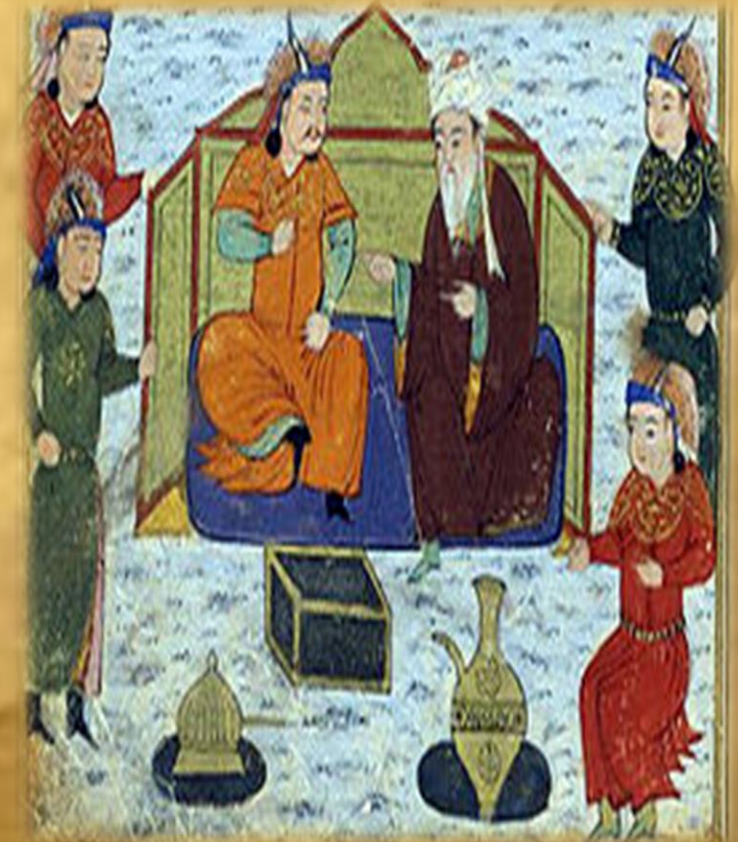

وضعیت ایران در دوران حاکمیت ایلخانان

دوره نامسلمانی

در این دوره بزرگان ایرانی برای مهار رفتار های خودسرانه مغولان تلاش های بسیاری کردند.

مثال: خواجه نصیر الدین توسی، شمس الدین محمد جوینی و برادرش عطاملک جوینی کوشیدند تا مغولان را با فرهنگ ایران و آداب کشورداری آشنا و زمبنه مسلمان شدن آنان را فراهم کردند.

دوره مسلمانی

دوره اشفتگی

پس از مرگ ابوسعید آخرین
ایلخان مغول آغاز شد و به
مدا چهار دهه ادامه یافت.
علل: 1- درگیریر خان زادگانی
از خاندان چنگیز و سرداران
مغول بر سرکسب قدرت
2- به وجود آمدن حکومت
های محلی غیرمغولی؛ مانند
حکومت های شیعی
سربداران، سادات مرعشی
مادندرتن وال منظر.

دوره زمانی

این دوره با مسلمان
شدن غازان خان و
در پی ان اعلام
اسلام به عنوان دین
رسمی آغاز شد.

دوره انسجام

انجام اصلاحات سیاسی
،اقتصادی، اجتماعی
و حقوقی با تلاش های
خواجه رشیدالدین فضل
الله همدانی
استقلال و اقتدار بیشتر
ایران در عهد
غازانان؛ پس از ان که با
سقوط عباسیان ایران
وضعیت منسجم تری
یافته بود

تصویری از مسلمان شدن مغولان

ایران در عهد تیموریان

مراحل قدرت گیری تیمور

به دست گرفتن حکومت ماوراءالنهر
پس از ضعف حاکمان مغول ماوراءالنهر و غلبه
تیمور گورکانی بر رقبا

تسلط بر سراسر ایران

طی سه مرحله یورش که با کشتار فراوان همراه بود

ضعف و انحطاط تیموریان

بعد از مرگ شاهرخ (پسر
وجانشین تیمور) شاهزادگان
تیموری با یکدیگر به رقابت
پرداختند که زمینه وموجبات
انحطاط تیموریان را فراهم آورد.

سیرانقراض حکومت تیموریان

عامل

تصرف نواحی غربی و مرکزی ایران توسط اتحادیه قبیله ای ترکمنان قراقوینلو و اق قویونلو

به قدرت رسیدن صفویان در ایران و تسلط ازبکان بر ماورالنهر

وضعیّت

محدود شدن حکومت تیموریان به مناطق شرقی ایران

پایان حکومت نوادگان تیمور بر ایران

نکته: مدتی بعد بابر (یکی
از شاهزادگان
تیمور) حکومتی را
در هند به نام (گورکانیان
هند) یا (مغولان
کبیر) بنیان گذاشت

شہر و ہرنشینی

عصر
مغولان

وضعیت
شهرنشینی

موج اول
حمله
مغولان

نکته

علل

در این دوره مغولان حتی پس از تسخیر چین و ایران از شهرنشینی رویگردان بودند و شرایط را برای یکجا نشینان غیر قابل تحمل می کردند

1- ویرانی بسیاری از شهرها به ویژه شهرهای ماوراءالنهر و خراسان و کشته شدن یا مهاجرت بسیاری از ساکنان آنها

2- توصیه یاسا (قوانین چنگیز) به دوری مغولان از شهرنشینی

ياسا

لغت نامه دهخدا

ياسا. (مغولی، ا) رسم
و قاعده و قانون. (برهان قاطع) (آنندراج). طرز
و طور و قوانین و حکم و قرار داد چنگیزخان مغول
بوده است. یاسه. یاسون. (انجمن آرا) (آنندراج
(. یاساق. یساق. (فرهنگ و صاف) نظام. نسق
. امر. حکم. فرمان. قانون اساسی. قوانین اساسی
(یادداشت به خط مرحوم دهخدا): یاسه ...

ياسا کتاب قانونی است که بر
اساس حقوق عرفی مغول و
فرمان‌های چنگیز خان تنظیم شده است.
نگارش این قانون با
همکاری اوگتای و جوغتای (فرزندان
چنگیز) صورت گرفت.
این قانون با خط اویغوری و به
زبان مغولی نوشته شده و دستور‌هایی
در بارهٔ چگونگی روابط با کشورهای
بیگانه، جنگ، تقسیمات ارتش،
سیستم نام‌رسانی، مالیات، وراثت و
روابط خانوادگی را در بر می‌گیرد.

عهد ایلخانان

رونق تدریجی شهرنشینی

علت: تلاشهای
دیوانسالاران
و فرهیختگان ایرانی
برای مهار مغولان

مثال: شهرک رشیدیه و ربع
رشیدیه، شام (شعب) غازالن
و شهر سلطانیه (پایتخت آخرین
ایلخان)

نکته: پس از 1- مسلمان شدن
مغولها و 2- اصلاحات غازان،
رونق شهرنشینی سرعت
بیشتری گرفت و شهرهای
جدیدی ساخته شد.

عوامل موثر: رشد نسبی
تجارت و دیگر فعالیت
های اقتصادی

سلطانيه

Photo:Receiv
Photo:receiv

ربع رشیدی

عصر تیموریان

شهرسازی در دوره جانشینان تیمور؛ به علل زیر شکوفا شد:
❖ کنار گذاشتن سیاست کشورگشایی تیمور.
❖ علاقه زیاد به عمران، آبادانی،
علم، فرهنگ و هنر

علاقه تیمور

فرستادن هنرمندان
شهرهای مفتوحه به
سمرقند برای آبادانی آن

عدم رکود و زوال
شهرنشینی

نکته: سمرقند، پایتخت
تیموریان بود

قشر های اجتماعی

علت

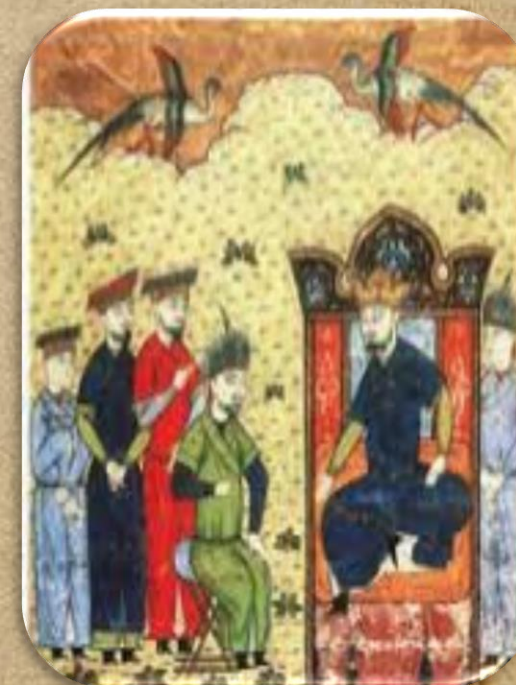
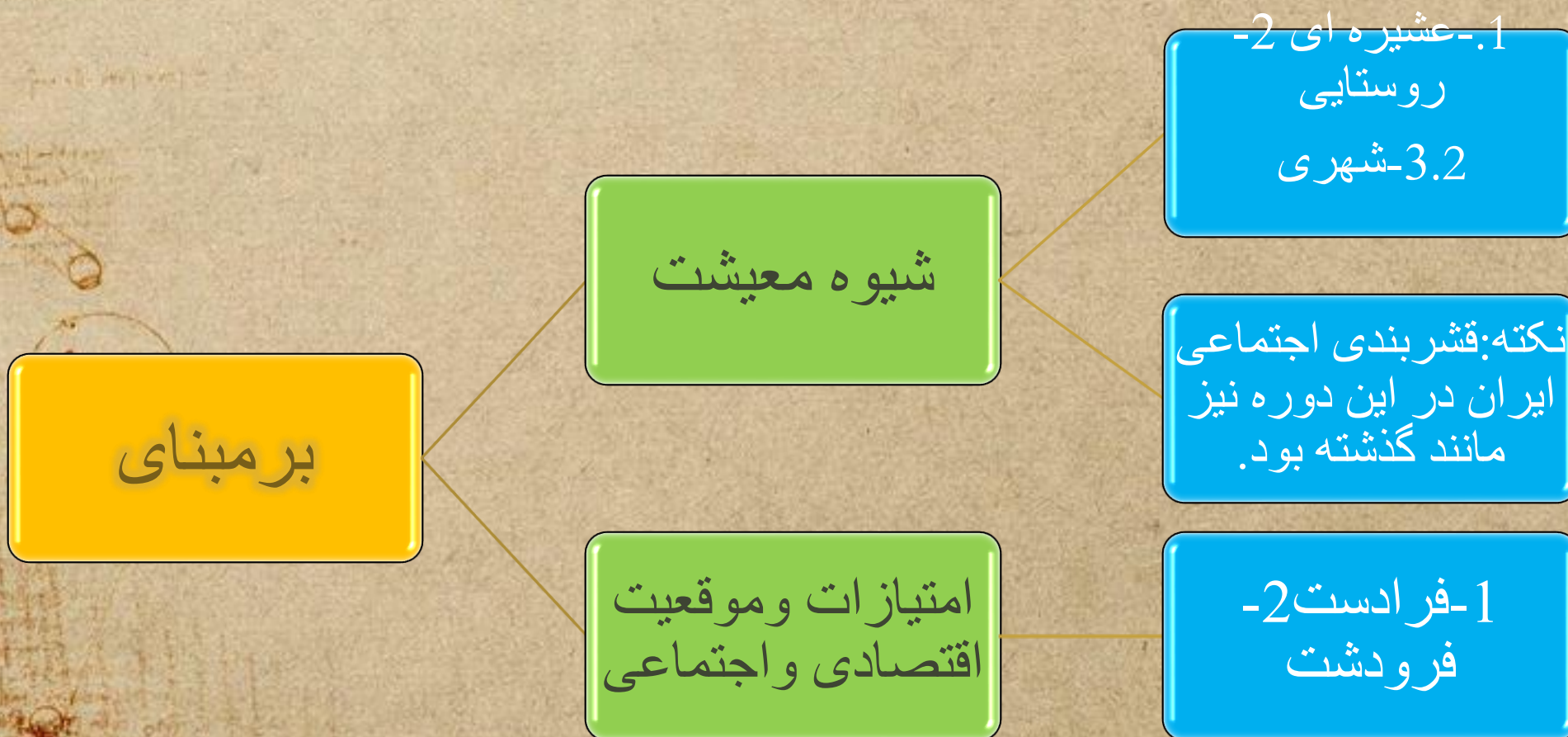
- الف) پیامدهای اجتماعی و اقتصادی حمله مغولان، کاهش جمعیت، مهاجرت های گسترده، تخریب زیرساخت ها و زوال موقعیت اجتماعی افراد بانفوذ
- ب) ورود اقوام مغول و غیر مغول به ایران، بافت قومی و جمعیتی ایران راتحت تاثیر قرار داد
- برخورد خاتون ها در کنار خان ها از جایگاهی مهم در میان گروه افراد است

ویژگی

- دگرگونی نسبی بافت قومی و جمعیتی ایران
- افزایش نفوذ موقعیت سیاسی و اقتصادی زنان

قشر بندی عصر مغول و تیموری

نکته: بازرگانان و اهل حرف و هنر نیز در این دوره مورد احترام قرار گرفتند.

1- ابتدای دوره مغول، روسای قبایل و فرماندهان سپاه، اشراف نظامی را تشکیل می دادند و از امتیازات فراوانی برخوردار بودند

2- پس از مسلمان شدن مغولان، بزرگان ایرانی (دیوانسالاران، عالمان و مشایخ صوفی) تحت حمایت ایلخانان، موقعیت اجتماعی خود را بازیافتند.

اجتماعات انسانی از نظر خواجه نصیرالدین توسی

اهل قلم

ارباب علوم و معارف، شعر و اطبا، فقها
وقضات، مهندسان و منجمان

اهل شمشیر

مقاتلان و مجاهدان، مظلومان
و غازیان، اعوان ملک و حارسان دولت

اهل معامله

تجار، محترفه (پیشه وران) و ارباب
صناعات (صنعتگران)

اهل مزارعه

اهل حرث و کشاورزی
، بزرگان (کشاورزان) و دهقانان

نظام حقوقی

و

قضایی

دوره ایران اسلامی

محاكم قضایی

1- محاكم شروع

2- مظالم

3- حسبہ

بنیان قوانین

شریعت
اسلام (قوانین
دینی)

عرف (قوانین
عرفی)

نظام حقوقی و قضایی عصر مغول- تیموری

پیش از مسلمان شدن

قانون: مجموعه قوانین یاسا

دادگاه حقوقی: یرغو (زیر
نظر یرغوچی)

نکته: این دیدگاه
به دعاوی حقوقی
ومدنی (نه کیفری
و...)
رسیدگی می کرد.

پس از مسلمان شدن

تزوکات: قوانین تیمور

از رونق افتادن یاسا و سنت های
مغولی (تا حد زیادی)

تداوم برخی سنن مغولی تا زمان
تیموریان به خصوص
در امور سیاسی و لشکری

نکته: با این حال
در سراسر عهد
تیموریان قوانین
شرعی و عرفی
مبنای زندگی
اجتماعی
و داور حقوقی
ایرانیان بود.

وضعیت اقتصادی

بخش عمده اقتصاد ایران اسلامی
(مانند ایران باستان) بر کشاورزی و
تجارت استوار بود.

کشاورزی

علل آسیب دیدن کشاورزی

1- هجوم مغولان: آسیبی جدی به کشاورزی و آبیاری وارد کرد و سبب کاهش شدید تولید محصولات زراعی شد.

مثال: ماوراءالنهر و خراسان (از حاصل خیزترین مناطق ایران) بیشترین خسارت را تحمل کرد.

2- بیگانگی مغولان با اقوام یکجا نشینی؛ از جمله کشاورزی

3- زیاده خواهی ماموران مغول و اخذ مالیاتهای طاقت فرسا از کشاورزان

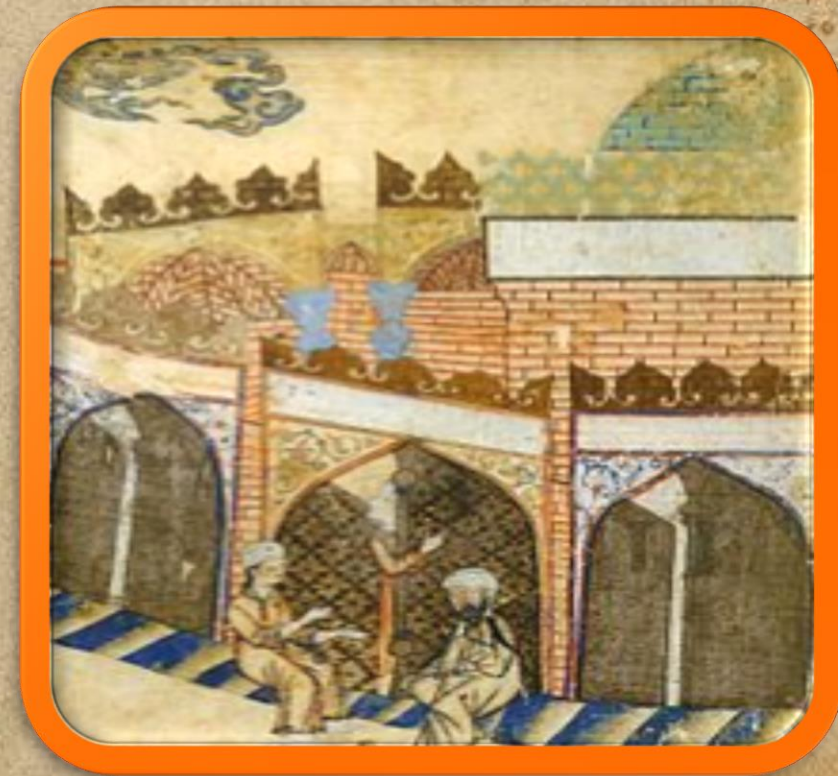
جذب مغول
به اسلام
و فرهنگ
ایرانی

نقش فعال
دیوان
سالاران
ایرانی
در حکومت

بهبود
کشاورزی

اصلاح نظام
زمین داری

اصلاحات
غازان خان به
منظور پیشرفت
کشاورزی

اصلاح
قوانین
مالیاتی

بازسازی قنات
ها و شبکه های
آبیاری

تجارت

کشور گشایی
چنگیز
و تیمور

اتحاد سیاسی
سرزمین های
وسیع
در آسیا

توسعه
تجارت بین
المللی

بر خلاف
کشاورزی، اقتصاد
شهری و تجاری
در عصر مغول
و تیموری وضعیت
بهتری داشت.

نوع تجارت

تجارت زمینی

تجارت دریایی

وضعیت

پررونق در مسیر جاده ابریشم

پررونق در راه های دریایی که از بنادر ایرانی خلیج فارس و دریای عمان به هند و چین میرفت.

نکته: در سراسر
عهد مغول-
تیموری، کاروان
های تجاری
در حال تردد بودند.

نکته: بازاریان
و صنعتگران در قیاس
بامردم غیر شهری (عش
یره ای و روستایی) به
مراتب زندگی بهتری
داشتند.

پول و مالیات

حکومت های قبل مغول، شیوه مالیاتی ایرانی-اسلامی را پذیرفته بودند.

گرایش اشرافیت نظامی
مغول به بی نظمی
وزیاده خواهی

بی توجهی حاکمان به
قوانین اسلامی

بیگانگی حاکمان با سنت
های ایرانی

علل نابسامانی
نظام مالیاتی
در عصر مغول

توجه بیشتر
و مجدد به اخذ
خراج از
کشاورزان

تداوم بخشی
از بی نظمی
ها

اصلاح نظام
مالیاتی
(تاحدودی)

ویژگی نظام
مالیاتی پس از
مسلمان
شدن مغولان

تداوم اخذ سه گونه
مالیات
کشاورزی، مالیات
بازرگانی و مالیات
دامی تا پایان عصر
تیموریان

در پناه حق